
Ból pooperacyjny u dzieci - jak ocenić i jak leczyć?

Marzena Zielińska

Katedra i Klinika Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Uniwersytet
Medyczny we Wrocławiu

Oddział Kliniczny Anestezjologii i Intensywnej Terapii Dziecięcej,
USK Wrocław

Rys historyczny

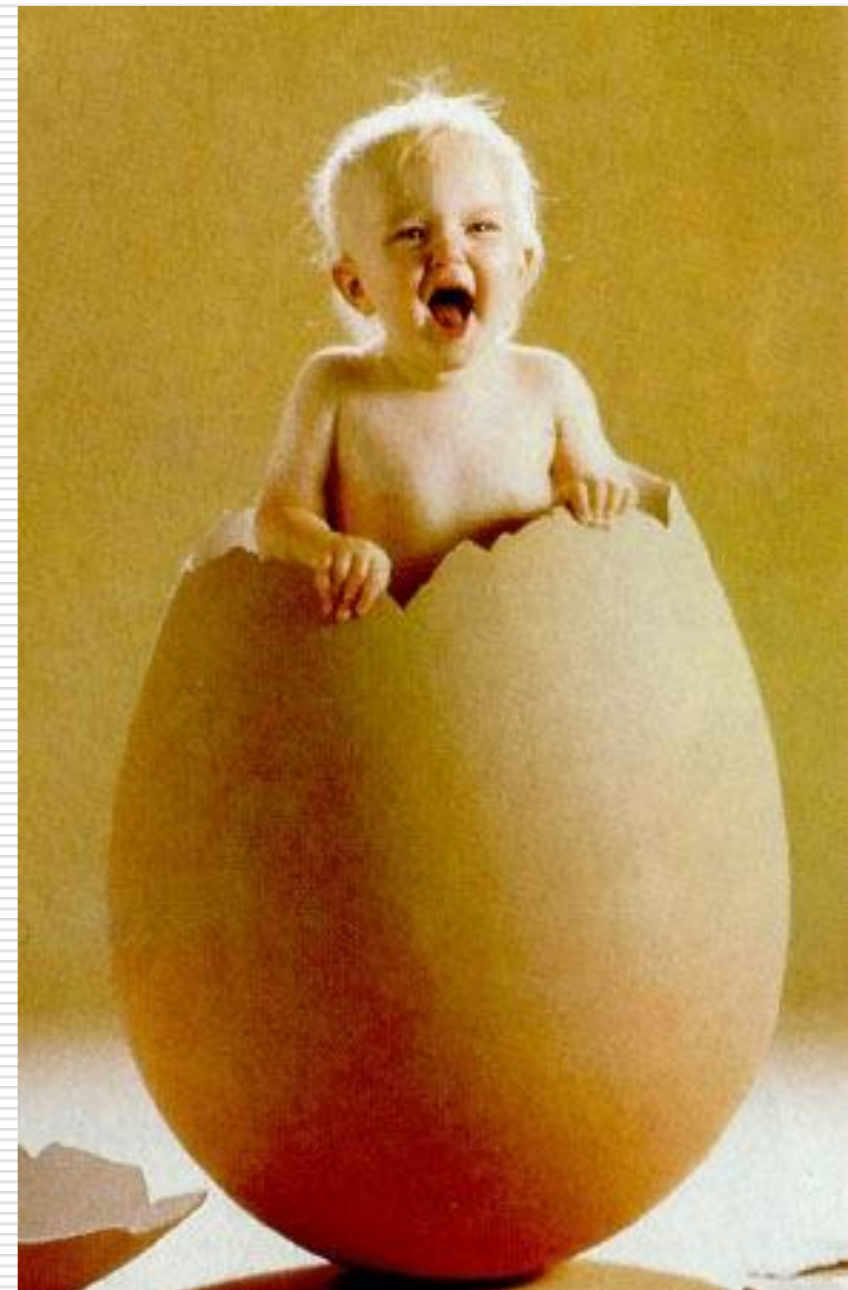
- 1909 –Tyrrel-Grey - u 200 dzieci znieczulenie rdzeniowe poprzedzone „premedykacją” Brandy
  - 1920- J.Marian – opis niezwykle efektywnego sposobu przywiązywania dzieci do stołu operacyjnego (653 dzieci znieczulonych z użyciem blokady rdzeniowej)
-

Rozwój struktur nerwowych odpowiedzialnych za percepcję bólu w okresie prenatalnym

Humphrey T.:

”Function of the central nervous system during prenatal life”

Perinatal Physiology, 1978

Ból pooperacyjny u dzieci- Czy to ciągle aktualny problem?

- **60-70% zabiegów z zakresu chirurgii dziecięcej odbywa się w trybie ambulatoryjnym**
- 86% dzieci w dniu zabiegu odczuwało bardzo silny ból (ocena rodziców)-adenotomia i/lub tonsilektomia (wg Fortier)
- 24% dzieci nie otrzymało żadnej lub co najwyżej 1 dawkę leku przeciwbólowego w 1 dobie
- 67% dzieci w 3 dobie nadal odczuwało znaczący ból i spośród nich 41% otrzymało co najwyżej jedną dawkę leku przeciwbólowego

Fortier MA, MacLaren JE, Martin SR et al "Pediatric Pain After Ambulatory Surgery: Where's the Medication?" Pediatrics 2009;124;e588

Suellen M. Walker "Pain after surgery in children: clinical recommendations" Curr Opin Anaesthesiol. 2015 October ; 28(5): 570-576. doi:10.1097/ACO.0000000000000227.

Ból pooperacyjny u dzieci- Czy to ciągle aktualny problem?

- 48,5% dzieci odczuwało średnio silny i silny ból (FPS-R >6) w ciągu 72h od chwili zakończenia zabiegu (dzieci pomiędzy 4 a 6 rokiem życia)
- ból utrzymywał się około 3 dni po zabiegu
- rodzice z dużym powodzeniem i właściwie stosowali skale oceny bólu (PPPM-Parents Postoperative Pain Measure)
- zaobserwowano dobrą korelację pomiędzy oceną bólu przez dziecko, a tą dokonywaną przez rodziców (zwłaszcza w 2 i 12 godzinie po zabiegu)
- rodzice bardzo rzadko podawali dzieciom leki przeciwbólowe

Wong M, Copp PE, Hass DA "Postoperative Pain in Children After Density Under General Anesthesia" Anesth Prog 2015 62: 140-152

Ból pooperacyjny u dzieci- Czy to ciągle aktualny problem?

Niepowodzenie w terapii bólu-przyczyny:

Czynniki leżące po stronie rodziców/opiekunów:

- tendencja do redukowania częstości dawek leków przeciwbólowych pomimo odczuwania przez dziecko bólu
- lęk przed działaniami ubocznymi leków

Czynniki po stronie dziecka:

- trudności w połykaniu i komunikacji (lęk)

Czynniki po stronie leków:

- niewłaściwy rodzaj i dawka leku

Czynniki systemowe:

- niedostateczna informacja

Suellen M. Walker "Pain after surgery in children: clinical recommendations" Curr Opin

---

Anaesthesiol. 2015 October ; 28(5): 570–576. doi:10.1097/ACO.0000000000000227.

Ból pooperacyjny u dzieci- Czy to ciągle aktualny problem?

- **Odległe konsekwencje braku lub niedostatecznej terapii bólu u dzieci:**
  - **Persisten Post-Surgical Pain - PPSP**
  - do 22% dzieci operowanych odczuwa różny w natężeniu ból nawet do 12 miesięcy po zabiegu
  - *Page MG, Stinson J, Campbell F, Isaac L, Katz J. Identification of pain-related psychological risk factors for the development and maintenance of pediatric chronic postsurgical pain. J Pain Res. 2013; 6:167–180.*
  - *Suellen M. Walker "Pain after surgery in children: clinical recommendations" Curr Opin Anaesthesiol. 2015 October ; 28(5): 570–576. doi:10.1097/ACO.0000000000000227.*
-

Zasady terapii bólu u dzieci

- Leki p-bólowe podaje się w równych odstępach czasowych bądź we wlewie ciągłym
  - Nie stosuje się trybu podawania analgetyku „w razie potrzeby”
  - Rozważny wybór drogi podaży analgetyku (eliminacja iniekcji domięśniowych)
-

Zasady terapii bólu u dzieci

- Dobra znajomość właściwości farmakologicznych leków oraz efektów ubocznych ich działania
  - Przed podaniem kolejnej dawki leku przeciwbólowego należy zawsze ocenić dolegliwości bólowe
-

Ocena bólu

Parametry fizjologiczne:

- częstość akcji serca
  - ciśnienie tętnicze
  - saturacja krwi tętniczej
  - ciśnienie śródczaszkowe
  - pocenie się dłoni
-

Ocena bólu

Parametry behavioralne:

- odpowiedź motoryczna (ułożenie kończyn)
  - wyraz twarzy
  - płacz (analiza spektograficzna)
  - uogólniany ruch całego ciała
  - kompleksowa ocena zachowania się dziecka
(rozdrażnienie, orientacja, możliwość
uspokojenia)
-

Skala CHEOPS

Kryterium	Obserwowane Objawy	Pkt.
Krzyk - płacz	Nieobecny.....	1
	Jęczenie, płacz.....	2
	Krzyk głośny, łkanie.....	3
Wyraz twarzy	Uśmiech, twarz o wyglądzie pogodnym.....	0
	Twarz obojętna, bez wyrazu.....	1
	Grymasy, wyraz bóleści.....	2
Werbalizacja	Dziecko nie skarży się na nic.....	0
	Dziecko nie rozmawia.....	1
	Skarży się ale nie cierpi.....	2
	Dziecko cierpi.....	3
Pozycja ciała	Odpoczynek.....	1
	Pobudzenie, ruchliwość, wiotkość, sztywność.....	2
	Dziecko stoi w łóżku.....	2
Chęć dotknięcia rany	Nie.....	1
	Tak.....	2
Kończyny dolne	W pozycji dowolnej, rzadkie ruchy.....	1
	Ruchy ciągłe, kopanie.....	2
	Wyprostowane w pozycji kucznej, zgięte w kolanach....	2

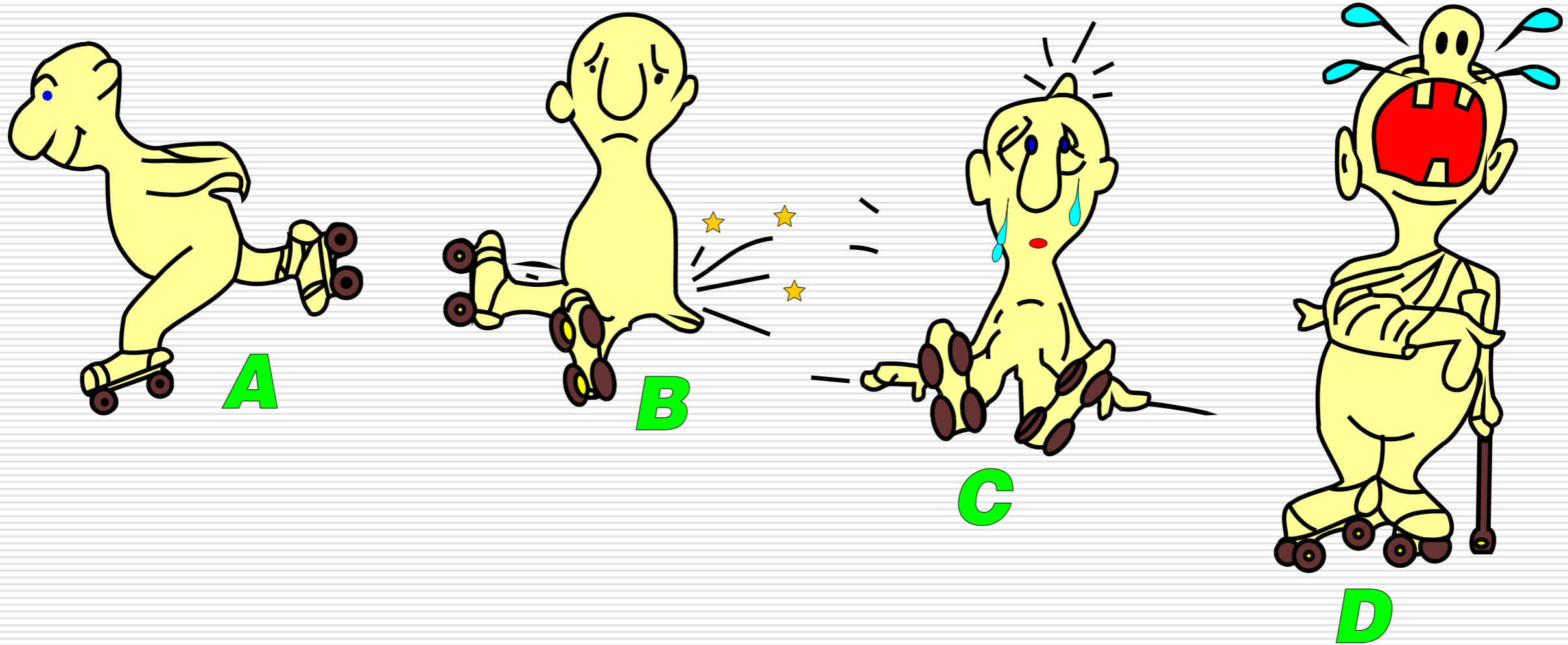
Skala FLACC

(Face < Legs < Activity < Cry < Consolability)

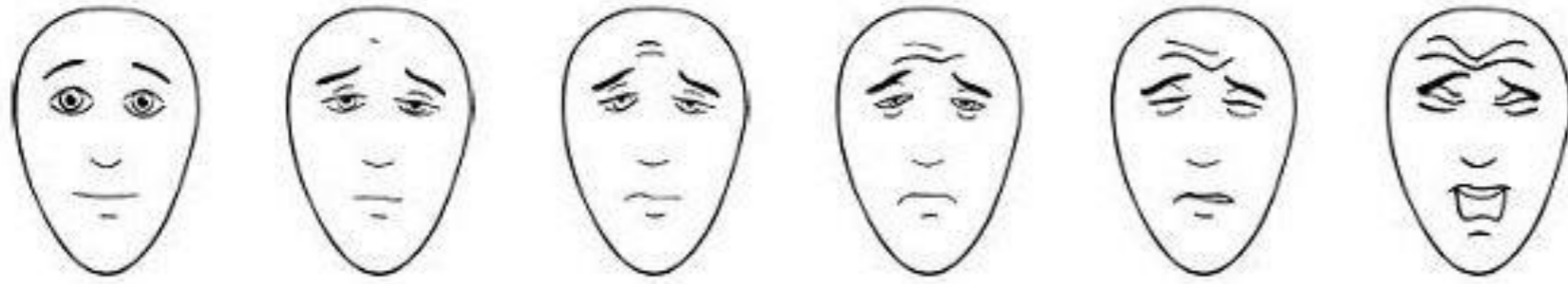

	0	1	2
Buzia	spokojna	okresowe grymasy	częste napięcie, zaciśnięte usta, drżąca bródka
Płacz	brak	popłakuje	krzyczy
Aktywność	leży w normalnej pozycji	wierci się, napięty	wygina się, sztywnieje, szarpie się
Nóżki	swobodne	niespokojne napięte	kopie, podciąga
Ukojenie	spokojny	daje się uspokoić głaskaniem, przytulaniem, ale niespokojny	nie można utulić

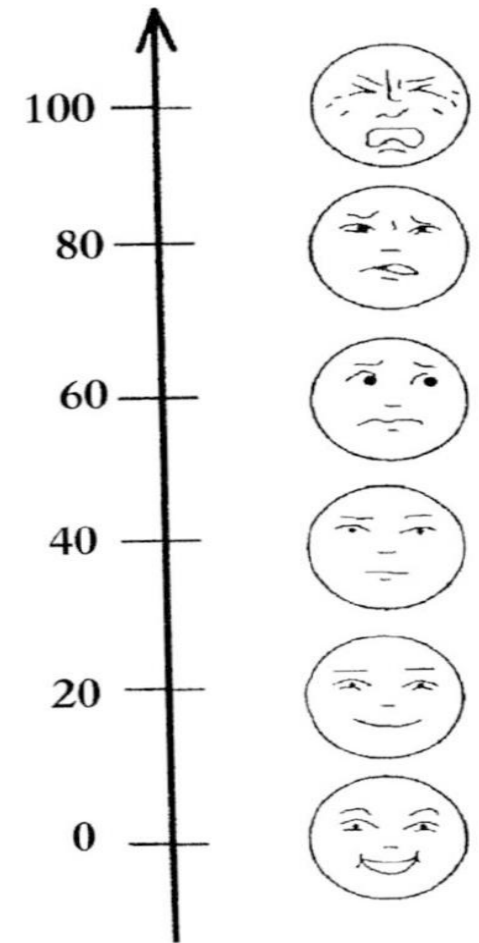
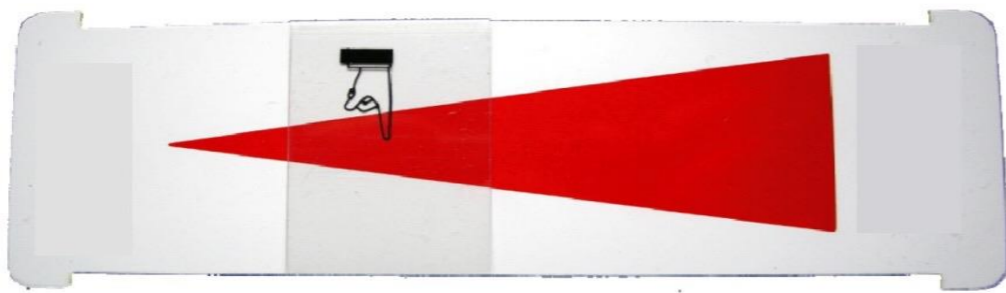

SKALA OBRAZKOWA WG. PAWŁOWSKIEJ-WÓJCIK I RAWICZA

FACES

Farmakoterapia bólu pooperacyjnego

- paracetamol
  - NLPZ
  - metamizol
  - opioidy
    - słabe - tramadol, nalbufina
    - silne
      - morfina
      - fentanyl, sufentanyl- tylko OITD
  - środki znieczulenia miejscowego
-

Techniki regionalne-Czy to ma sens?

- Pediatric Regional Anesthesia Network database -PRAN
  - USA-2007
  - 14,917 regional blocks, performed on 13,725 patients
  - 95% blokad zakładanych w znieczuleniu ogólnym
  - wysoki poziom bezpieczeństwa tych technik w chirurgii ambulatoryjnej
  - [Polaner DM1, Taenzer AH, Walker BJ, Bosenberg A, Krane EJ, Suresh S, Wolf C, Martin LD](#) "Pediatric Regional Anesthesia Network (PRAN): a multi-institutional study of the use and incidence of complications of pediatric regional anesthesia. *Anesth Analg.* 2012 Dec;115(6):1353-64.
  - [DeerJD, Sawardekar A, SureshS](#) "Day Surgery regional anesthesia in children:safety and improving outcomes, do they make a difference" *Current Opinion in Anesthesiology*, 2016 (Sep)
-

Infiltracja rany operacyjnej-przed czy po zabiegu?

- RCT, 62 pacjentów, ASA I i II, 1-7 lat
  - mCHEOPS i VAS lub FLACC- skale oceny bólu
  - ból mierzony w 0, 15, 30, 45, 60 i 120 min od zakończenia zabiegu i co 6 h w domu przez rodziców
  - średnia ocena bólu podobna w obu grupach
  - *Olanipekun SO, Adekola OO, Desalu I et al "The effect of pre-incision field block versus post-incision inguinal wound infiltration on postoperative pain after page diatric herniotomy" Macedonian Journal of Med Science 2015,15; 3:666-671*
-

Analgezyja śród- i pooperacyjna - blokady obwodowe ciągłe

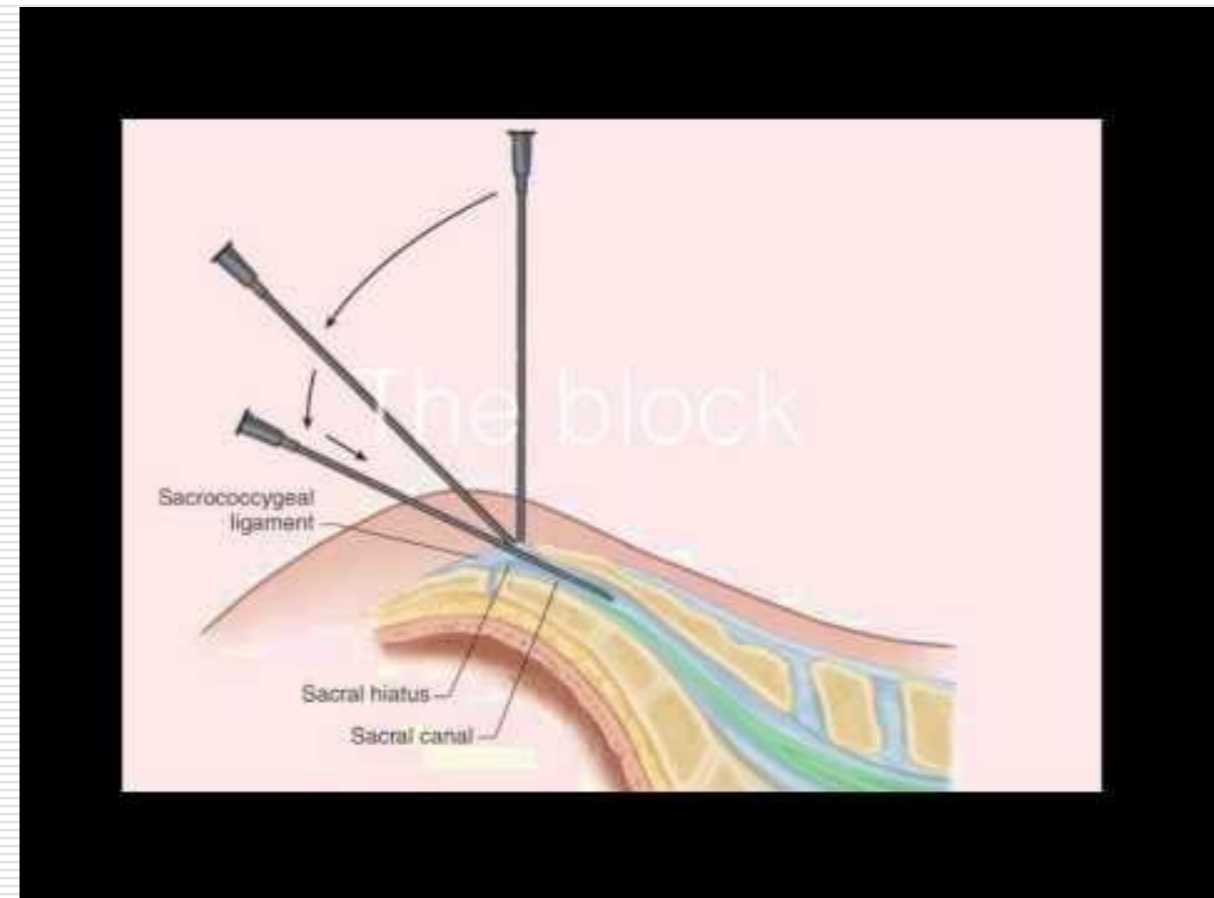

- duża skuteczność w terapii zwłaszcza bólu pooperacyjnego
  - 403 pacjentów w wieku od 5 do 22 lat
  - niepowodzenie - 6,9%
  - powikłania 14,4% (przeciekanie cewnika, przypadkowe jego przemieszczenie się)
  - *Visoiu M, Joy LN, Grudziak JS, Chelly JE. The effectiveness of ambulatory continuous peripheral nerve blocks for postoperative pain management in children and adolescents. Pediatr Anesthesia, 2015*
-

Analgezyja śród- i pooperacyjna- blokady centralne

- **Blokada krzyżowa-** bupiwakaina 0,25%-1ml/kg-ropiwakaina 0,1-0,2%— 0,8-1,2ml/kg, levobupiwakaina 0,25%-1ml/kg

Kaya Z, Suren M, Arici S, Karaman S, Tapar H, Erdemir F "Prospective randomized, double-blinded comparison of the effects of caudally administered levobupivacaine 0.25% and bupivacaine 0.25% on pain and motor block in children undergoing circumcision surgery" European Review for Medical and Pharmacological Sciences 2012; 16: 2014-2020

Analgezyja śródoperacyjna- dodatkowe analgetyki

- metamizol 10-20mg/kg iv
- paracetamol (jeżeli nie został podany w premedykacji) 15mg/kg iv
- nalbufina 0,1-0,2mg/kg i.v (pod koniec zabiegu)
- *Fieler M et al Metamizol for postoperative pain therapy in 1077 children: A prospective multicenter, observational, postauthorisation safety study EJA 2015*
- *Sümpelmann R, Fieler M, Eich C, Becke K, Badelt G, Leimkühler K, Dennhardt N [Metamizole for Postoperative Pain Therapy in Infants Younger than 1 Year.](#) Eur J Pediatr Surg. 2017 Jun;27(3):269-273. doi: 10.1055/s-0036-1587332.*

Analgezia złożona-multimodalna

- Łączenie ze sobą w terapii różnych leków p/bólowych w celu wykorzystania ich synergistycznego działania.
  - **Cel:** osiągnięcie tego samego poziomu analgezji przy użyciu znacząco mniejszych dawek poszczególnych leków.
-

Terapia bólu pooperacyjnego

Pisemna instrukcja dla rodziców

Rodzice winni zawsze otrzymywać pisemną instrukcję dotyczącą terapii bólu z wpisaną godziną podaży ostatniej dawki leku przeciwbólowego.

Pozostała zawartość instrukcji:

- numery telefonów interwencyjnych
- wskazówki dotyczące pielęgnacji rany operacyjnej i ewentualnego terminu zdjęcia szwów
- dozwolone formy aktywności fizycznej dziecka
- wskazówki dietetyczne

Edukacja

- różnorodne programy edukacyjne (ulotki, filmy video itp.)
- tworzenie edukacyjnych stron internetowych
- rozmowy i pisemne instrukcje dla rodziców

© Can Stock Photo - csp1651204

Zeev N. Kain, Michelle A. Fortier, Jill MacLaren Choi Mayes" Web-based Tailored Intervention for Preparation of Parents and Children for Outpatient Surgery (WebTIPS): Development" Anesth Analg. 2015 April ; 120(4): 905-914. doi:10.1213/ANE.0000000000000610.

Projekt ESPA

Postoperative pain management in children: guidance from the pain committee of the European Society for Paediatric Anaesthesiology (ESPA Pain Management Ladder Initiative)

Maria Vittinghoff, Per Arne Lönnqvist, Valeria Mossetti, Stefan Heschl, Dusica Simic, Vesna Colovic, Dmytro Dmytriiev, Martin Hözle, Marzena Zielinska, Anna Kubica-Cielinska, Elisabeth Lichtenstein, Ivana Budić, Marijana Karisik, Belen De José Maria, Francesco Smedile, Neil S. Morton

---

Franek

- 5-letni chłopiec
  - masa ciała - 15 kg
  - zabieg operacyjny- przepuklina pachwinowa lewostronna
  - ASA I
  - ostatni posiłek - kolacja w przeddzień zabiegu
  - ostatnie picie- 2h przed indukcją
  - ostatnia infekcja miesiąc temu, brak alergii
-

Franek

- **Jaki rodzaj premedykacji może być zastosowany?**

1. midazolam - 15mg p.o. 30 min przed indukcją znieczulenia

2. midazolam 7,5mg + paracetamol- 150mg p.o. 180min przed indukcją

3. midazolam 7,5mg + paracetamol 300mg p.o. + ibuprophen 10mg/kg -150mg p.o. 30min przed indukcją

4. obecność rodziców

Franek

- **Jaki rodzaj premedykacji może być zastosowany ?**

1. midazolam - 15mg p.o. 30 min przed indukcją znieczulenia
  2. midazolam 7,5mg + paracetamol- 150mg p.o. 180min przed indukcją
  3. midazolam 7,5mg + paracetamol 300mg p.o. + ibuprophen 10mg/kg -150mg p.o. 30min przed indukcją
  4. obecność rodziców
-

Fronek-analgezia śródoperacyjna

- **Indukcja**
  - dożylna: propofol, thiopentone, ketamina
  - wziewna: sewofluran
  - **fentanylny -1-3μg/kg iv**
  - **w przypadku techniki laparoskopowej- środki zwiotczające LMA / TT**
-

Franek-analgezia śródoperacyjna

- **Techniki regionalne:**
  - **Którą z poniższych metod można zastosować w klasycznej technice operacyjnej?**
    - 1. blokadę splotu biodrowo-pachwinowego**
    - 2. blokadę krzyżowa**
    - 3. infiltracja rany operacyjnej**
    - 4. wszystkie**
-

Fronek-analgezia śródoperacyjna

- **Techniki regionalne:**
  - **Którą z poniższych metod można zastosować w klasycznej technice operacyjnej?**
    1. blokadę splotu biodrowo-pachwinowego
    2. blokadę krzyżową
    3. infiltrację rany operacyjnej
    4. **wszystkie**
-

Franek analgezyja sródooperacyjna

- **Ilioinguinal/iliohypogastric block**
- **technika oparta o punkty anatomiczne:** 0,3 ml/kg of 0.25% bupiwakaina lub lewobupiwakaina - **5,4ml**
- **metoda z użyciem usg:** 0,075ml 0,25% lewobupiwakaina lub bupiwakaina-**1,35ml**

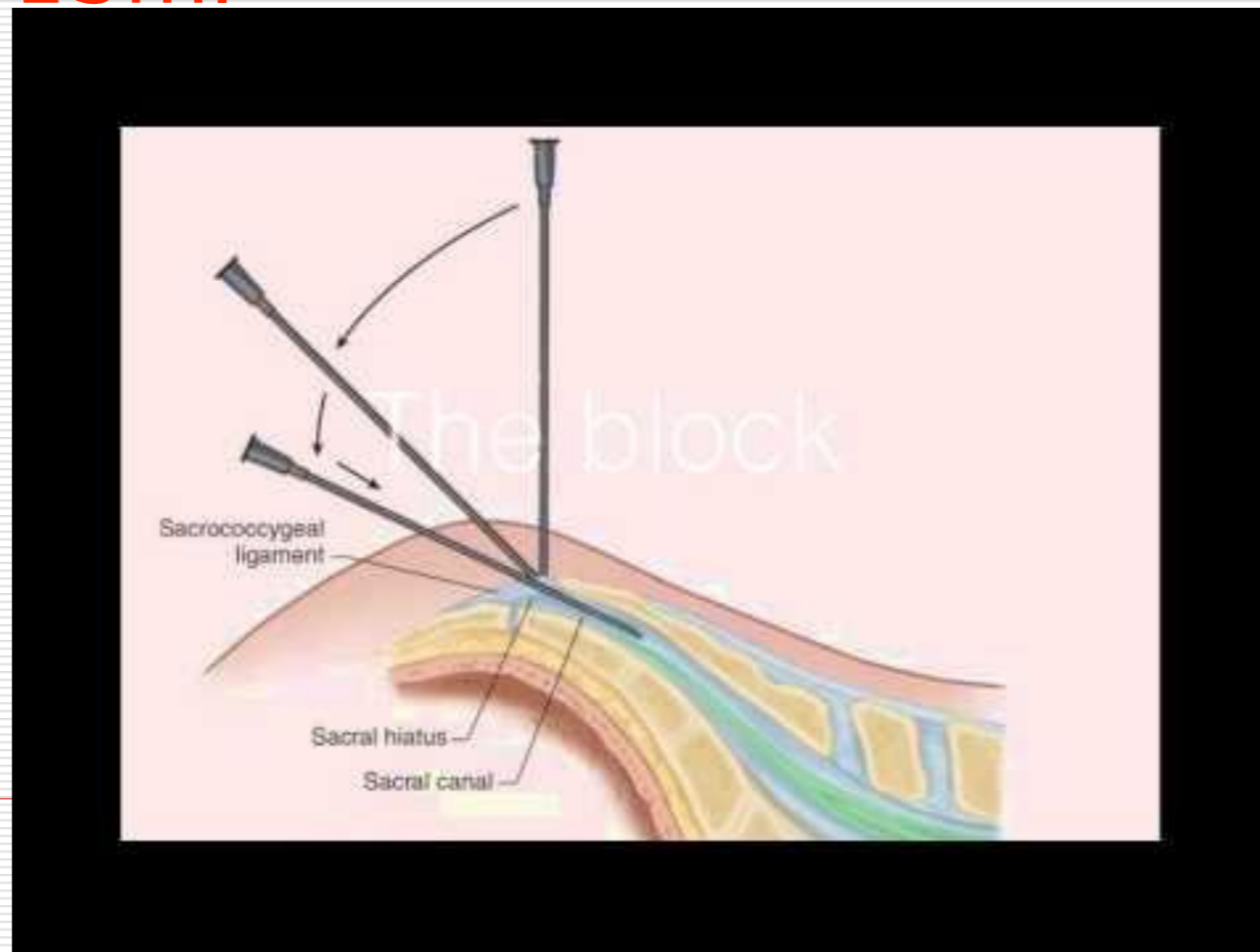

Fronek analgezyja śródoperacyjna

- **Blokada krzyżowa** - bupiwakaina 0,25%-1ml/kg-**15ml**, ropiwakaina 0,1-0,2%— 0,8-1,2ml/kg-**12-18ml** , levobupiwakaina 0,25%-1ml/kg -**15ml**

Fronek-analgezia sródooperacyjna

- **Dodatkowe analgetyki**
- **Co można zastosować?**

1. metamizol 10-20mg/kg iv **150-300mg**
  2. paracetamol (o ile nie został zastosowany w premedykacji) 15mg/kg
iv **225mg**
  3. nalbuphine 0,1-0,2mg/kg i.v - **1,5-3mg** (pod koniec zabiegu)
  4. wszystkie
-

Fronek-analgezia sródooperacyjna

- **Dodatkowe analgetyki:**
  - metamizol 10-20mg/kg iv **150-300mg**
  - paracetamol (o ile nie został zastosowany w premedykacji) 15mg/kg iv **225mg**
  - nalbuphine 0,1-0,2mg/kg i.v - **1,5-3mg** (pod koniec zabiegu)
  - **wszystkie**
-

Franeek - analgezia pooperacyjna

- **Pisemna instrukcja dla rodziców:**
  - leki i ich dawkowanie (paracetamol i/lub ibuprofen)
  - informacja dotycząca odstępów czasowych pomiędzy kolejnymi dawkami leków
  - informacja na temat czasu podania ostatniej dawki paracetamolu i/lub NLPZ
-

Pisemna informacja dla Rodziców Franka

- paracetamol 300mg co 6 h doustnie
  - ibuprofen 150mg co 8 h doustnie
  - terapię bólu należy kontynuować przez 2 do 3 dni
  - ostatnia dawka paracetamolu/ibuprofenu została podana o godzinie .....
-

Dziękuję z uwagą
